

Helsinki Yurttaşlar Derneği'nin 28 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul'da düzenlediği "Kıbrıs'ta son gelişmeler" başlıklı toplantıya, Prof. Dr. Cengiz Aktar ile birlikte konuşmacı olarak katıldım. 1990'lı yıllarından beri Helsinki Yurttaşlar Derneği (HYD) ile çeşitli etkinlikler, ilişkiler içinde bulundum. İstanbul toplantısı, dostluğumuzun yeniden pekişmesini sağladı. Bu makale o toplantıda yaptığım konuşma ışığında, Kuzey Kıbrıs'taki son durumu, "içeriden" birisi olarak, değerlendirmek amacıyla yazılmıştır.

1960 sonrası Kıbrıs siyasi tarihine kısa bir bakış:

1878'de adayı kendine bağlayan Büyük Britanya, Kıbrıs'tan son koloni dönemini temsil eder. 1955'te, Kıbrıs Rumları, adadaki İngiliz egemenliğine son vermek için EOKA isimli yeraltı örgütünü kurar. Yıldırma hareketleri İngilizlere yöneliktir. Bu çarpışmalarda Kıbrıslı Türkler, Rumlara güvenmediği için İngilizlerin yanında yer alır.

Rumların bağımsızlık hareketi Büyük Britanya'nın başını ağrıtır. Kıbrıs'ın onlar için sadece stratejik anlamda önemli kalmıştır. Bu nedenle, adada kendi egemenliğinde Kıbrıs Avrupa Birliği toprağı olurken İngiliz üsleri dışarıda bırakıldı. İki askeri üs bulundurmak koşuluyla ayrılmaya karar verir.

1959'da Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıslı Türk ve Rum yöneticilerinin de hazır bulunduğu konferanslar sonucunda 1960'da Kıbrıs Cumhuriyeti kurulur ve anayasası yapılır. Kıbrıs halkı, tarih boyunca ilk kez bağımsızlığını kazanmış, kendi kendini yönetme hakkı elde etmiştir.

Ne yazık ki, Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum yöneticiler ve onların akıl hocası Türk ve Yunan "derin devlet, askeri güçler, tasfiye edilmemiş yeraltı örgütleri" bu cumhuriyeti yaşatmamak için provokasyonlara girişirler. Milliyetçiliği ön plana çıkarırlar. 1963'te iki toplum arasında çatışmalar başlar, toplumlar kısmi olarak iki ayrı bölgede toplanır. Adaya Birleşmiş Milletler (BM) Barış Gücü gönderilir.

1974'te Kıbrıs Rum toplumunda, Cumhurbaşkanı Makarios'u deviren askeri darbe yapılırken Türkiye adaya asker çıkarır. Ada *de facto* olarak ikiye bölünür. Güney, Kıbrıs Cumhuriyeti (KC) ismi altında, kuzey ise 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti, 1983'ten itibaren Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) devleti altında örgütlenir.

1974 Sonrası Kıbrıs Sorunu ve çözüm çabaları

1974 sonrası oluşan ihtilaf noktaları şunlardır:

- Türk askeri varlığının 40-45 bin civarında adanın kuzeyinde sürekli kalması
- Mülk sorunu (Rumların kuzeyde, Türklerin güneyde bıraktığı özel mülkler)
- 1963-1974 çatışmalarında kaybolan kayıp şahıslar
- Türkiye'den adaya gelen göçmenler
- Fiili "taksim" in gerçeğe dönüşme olasılığı.

BM inisiyatifinde yıllarca süren çabalar, yeni sorunları çözmekte oldukça zorlanmıştır. Her girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

---

* *Kıbrıs Yeni Düzen gazetesi yazarı*

Umutların Tükendiği Noktada Annan Planı ve AB Üyeliği

BM sekreteri Kofi Annan'ın himayesinde, iki toplum temsilcisi Klafkos Klerides ve Rauf Denktaş, Kıbrıs sorununa çözüm bulmak amacıyla Ocak 2002'de doğrudan görüşmelere başlar. Kıbrıs'ın Avrupa Birliği (AB) üyeliği yaklaşmıştır. Soruna mutlaka bir çözüm bulmak gerekmektedir.

Kıbrıslı Türklerin durumunu, hissiyatını o günlerde yazdığım bir yazıda şöyle ele almıştım:

Toplum Çözülüyor

Toplumu toplum yapan öğeler arasındaki bağlar kopuyor da kopuyor. Son demleri yaşıyoruz. Artık, "ne olduğu belirsiz" kalabalıklara dönüşeceğiz. Siyaset yapan herkes bunun farkındadır. Kaos vardı, yoktu, geliyor, denirken yıldırım hızıyla içine girildi. Her şey gibi insanlar da birbirine girdi. Toplum gruplarını yakınlaştıran, uzaklaştıran, sorumluluk veren, yetki veren tüm ilişkiler çözüldü. Hangi grubun ya da bireylerin ne olduğu ne yapabileceği, düşüncesi, duruşları konusu da her an değişebilecek normların oynaklığına kayıyor. Bir bakmışsınız, devletle ilişkili kişiler 'vatan hainleri' listesinin içinde. Vurgun yapabilecek insanları tanımakta da güçlük var. Böyle bir kaniya sahipseniz, iddiada bulunursanız, ilk yanıt, "sen de şunu yapmıştın" cevabını alırsınız. Zenginlik dahi bilinmeyecek hal aldı. Tahmin etmedikleriniz apansız çok zengin bulunuyor ya da gösteriliyor. "Lidra Palas kapısı meraklıları" sayılan grupta da değişiklik var. Hükümete kızan milliyetçiler de bu kapıya merak saldı. Rum kesiminde işçi olarak çalışmak isteyenler eskiden "Rumcu" sayılırdı. Şimdilerde solcular değil "şoven milliyetçi" sayılanlara izin veriliyormuş. Kıbrıs Cumhuriyeti Pasaportu sahipleri için düşünülen de çok farklı. Sevdikleri insanların pasaport almasını "seyahat kolaylığı" diye anlayışla karşılıyorlar. Son günlerde pasaport yarasını değiştirmek isteyen iktidarın amacı, sevmediklerini, "Rumcu" saydıklarını bir başka yolla cezalandırmak. Et de bıçak da ellerinde olacak...

Çözülmenin net biçimde görüldüğü alan devlet daireleri... Baştan ayağa, kimse "doğru" nedir bilmiyor. Kamu yönetimi "komşuculuk" yapılan, kahve falı okurcasına iş yapılan yer halini aldı. Hukuktan, idareden yoksun icraatlar yapılıyor. Ne yasalarda ne de uygulayıcılarında "ortak anlayış" var. Herkesin yorumu farklı... Yapılan işler ya kanuna ya da adalete aykırı. Dairelerin başındakiler, hatta Anayasal kurumlar da birbirine zıt görüşler ileri sürüyor. Peyak Bankası kooperatif olduğundan mevduat sigorta fonuna devredilemez, mudileri ödenemez denmedi mi bir yıldan beri? Şimdi baktık fikir değiştirmişler. En baştakiler böyle yaparsa, memur ne desin?

Kıbrıs sorunu dersiniz iplik iplik çözülmüş yerlerde uçuşuyor. Bugün iyidir denen formüller yarına kötü oluyor. Devlet mi isteriz, ünit mi, entite mi, kanton mu? 'Birleşik Kıbrıs' isteriz der demez, koparılmış Kıbrıs, "iki devletçiler" faaliyet içine giriyor. Belki tuhaf gelecek ama başta görüşmecimiz ve ekibine "al şu sorunu istediğin gibi çöz" dense bir formül bulacakları kuşku götürür. Çünkü Kıbrıs sorunu, eskiden başka tarihlere şimdilerde ise; Haziran'ı atlatalım, yıl sonuna bakalım, 2003 e uzanınca 2004'ü bekleyelim anlayışına göre programlanmıştır.

Bizi yönetenler ve Kıbrıs sorununu yürütenler, toplumun çözüldüğünün bal gibi farkındadırlar. Bu duruma onlar getirmedi mi? Kargaşada yönetmek daha kolay diye düşünülmüş olabilir.

"Toplumun çözülmesinden" yöneticiler bazen rahatsızlık duyuyorlar. Genellikle seçim zamanları ya da "birlik beraberliğe" ihtiyaç duyduklarında... Toplumlar arası görüşmeler bu nedenle başlamasın? Batan bankaların mudilerini ne yapıp edip ödemenin altında da seçim ve siyasi mülahazalar var. Tabii mudileri dönüp dolaşıp halk ödeyecek ama çoğu bunun farkında değil.

Yine de bir tavsiye: Halk çözülünce sonu nereye varır bilinmez. Onların istediği sona da gidebilir ya da hiç tahmin edemeyecekleri şekle de bürünebilir. Toplum veya insan yığını hareketlerinin hangi yoldan akıp nereye ulaşacağını sosyologlar dahi kestiremez...

Yeni Düzen gazetesi, 2002

Annan Planı Kasım 2002'de taraflara sunulur. Bu planın ana amacı, Kıbrıs sorununa çözüm bularak iki toplumun birlikte AB üyesi olmasıydı. Bu arada, yıllarca "aday" ülke olan Türkiye'nin AB ile resmi görüşmelere başlaması da sağlanacaktı.

Plan için yoğun görüşmeler yapıldı, beş kez revize edildi. Aralık 2002'de Kopenhag'daki toplantıda Denктаş olumsuz tavır takındı. Şubat 2003'te de Lahey'de aynı olumsuz tutumu sergiledi. Kıbrıs Cumhuriyeti 16 Nisan 2003'te katılım anlaşmasını imzaladı. 23 Nisan 2003'te sınır kapıları açıldı ve ada içinde "serbest dolaşım" başladı. Serbest geçişler iki toplumun kaynaşmasını artırdı.

Annan Planı görüşmeleri sonucunda iki halkın 24 Nisan 2004'te referanduma gitmeleri kararlaştırıldı. Türk toplumu yüzde 65 ile "evet", Rum toplumu ise yüzde 75 "hayır" dedi. Fırsatlar kaçırılmıştı. 1 Mayıs 2004'te Kıbrıs Cumhuriyeti resmen AB üyesi oldu.

AB Üyeliği, Yeni Paradigma

Kıbrıs AB üyesi olduktan sonra, Kıbrıslı Türklerin "kimlik" ve Kıbrıslı Rumların "güvenlik" sorunları tamamen ortadan kalktı. Kıbrıslı Türkler AB yurttaşı oldu. Rumlar ise AB'nin varlığıyla, Türkiye'nin askeri gücünden dolayı yaşadığı güvenlik problemini aştı. AB üyeliği ile Kıbrıs sorununa "parça parça çözüm" gelmeye başladı.

2003 yılında, kuzey-güney arasındaki duvarlar yıkıldı, yaya ve araçla serbest geçiş başladı. 2004'te Kıbrıslı Türkler de AB yurttaşı oldu. Kıbrıs'a güney veya kuzeyden gelen AB, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) yurttaşı yabancılar istediği bölgeye geçip konaklama yapabilir hale geldi. Bu da kuzeyde turist sayısını artırdı. Yeşil Hat Tüzüğü ile kuzeyde üretilen ürünler, güneyde pazarlanabiliyor. Mali Yardım Tüzüğü ile AB kuzeyde resmen ofis açtı. Yerel yönetimlere ve sivil toplum örgütlerine proje bazında yardım yapılıyor. Üniversite mezunlarına AB ülkelerinden burs veriliyor.

Maalesef Ercan ile Mağusa limanının statüsü değişmedi. Maraş iade edilmedi. AB müktesebatı yürürlüğe konmadı.

AB üyeliği sonrası oluşan yeni durumu o günlerde şöyle değerlendirmiştim:

Avrupa Daha Yakın

Son yazımdan sonra ne çok şey değişmiş...

Gündemdeki konuların nasıl gelişebileceğini az çok tahmin edebiliyorduk. Ancak, bir hafta-on gün içinde hiç beklemediğimiz gelişmeler de oldu.

Sayın Talat'ın rahatsızlığı ve ameliyatı bunlardan birisi. Kalp ameliyatı hepimizi şaşırttı. Geçmiş olsun.

İkinci sürpriz, AB'nin "Mali Yardım Tüzüğü"nü aniden geçirmesi ve "Ticaret Tüzüğü'nün de yakın bir zamanda, belli şartlarda geçeceği haberini vermesiydi.

"Mali Yardım Tüzüğü"nü diğerinden ayrılacağını, bir yıl önce Kıbrıs konusunda İngilizlerin organize ettiği toplantılardaki konuşmalardan anlamıştım. (Hükümet temsilcileri de oradaydı.) Ancak ne Lüksemburg'un, ne hikmetse İngiltere'nin dönem başkanlığında değil, Avusturya dönem başkanlığında geçebildi. Ekim 2005'te Brüksel'de Komisyon yetkilileriyle yaptığımız görüşmelerde de, Mali Yardım Tüzüğü'nün sadece yardım olarak algılanmadığını, "AB Kuzey Kıbrıs ilişkisinin" formal bir statü kazanması için "şart" görüldüğünü sezinlemiştik. AB, müktesebatının, kuzeyde ilânihaye askıda kalmasını düşünmüyor. Öncelikle, AB felsefesinin "temel" yasalarının Nisan 2005'teki Cumhurbaşkanı

seçiminden sonra geçirilmesini bekliyordu. Hükümetimiz veya ilgili bakan, temel yasaları geçirmeyi başaramadı.

Geçenlerde gelen Avrupa Parlamentosu (AP) temas gurubu da kuzeyde, AB müktesebatının uygulanması gerektiğini söyledi.

Diğer yandan, ticaret tüzüğünün de en erken bir zamanda geçmesi kararlaştırıldı. Şartlar ise gayet nettir. Maraş, sahiplerine iade edilecek. Rum mallarının satışı durdurulacak. Mağusa ve Ercan limanları AB ve KC ile ortak işletilecek...

AB, bizim tarafla olan "sahiplik" ilişkisini resmileştirmek istiyor.

Çok güzel haber! Zaten Kıbrıs tümüyle AB'ye girdi gireli, Kıbrıslı Türklerin de AB yurttaşı olduğunu ve müktesebatın kuzeyde uygulanması gerektiğini her platformda ve yazılarımda dile getiriyorum.

İlgi toplayan bir gelişme de, benim de aralarında bulunduğum 78 kişinin Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki haklarımızı talep etmemiz oldu. Kıbrıs'ın AB'ye girmesinden sonra önümüzde iki seçenek kaldı: Ya kuzeyde Türkiye'nin AB çıkarlarına göre "beklemede" kalacağız, ya da AB üyesi olmuş KC'deki haklarımızı arayacağız. Bence pasaport ve kimliğini taşıdığımız KC yani AB yurttaşlığının peşinden koşmak daha somut ve tutarlı bir davranıştır. Hala daha KC'yi eski Rum devleti olarak görenler veya görmek isteyenler var. Hâlbuki bu devlet artık Avrupa'nın ta kendisidir.

Bu arada, Papadopulos-Annan görüşmesinden beklenmedik bir şey çıktı. Annan'ın özlü görüşmeleri başlatacağına inanmıyorum nitekim bu zirveden de anlaşıldı. Ama iki taraf arasında "teknik düzeyde" görüşmeler yapılması için meğer taraflar çoktan anlaşmış. 1994'ün Güven Yaratıcı Önlemler Paketi'ne dönüş yapılacaktı.

Lefkoşa'nın askersizleştirilmesi için başlatılan kampanya giderek büyüyecek ve etkili olacak gibi görünüyor. Bu projeyi gerek BM gerekse AB, güven yaratıcı önlemler kapsamına alabilir. Bu da çözüm isteyenler için iyi bir gelişmedir.

Sonuç olarak, AB ve BM, ortak bir çalışma ile Kıbrıs'ın kuzeyini AB'ye yaklaştırarak çözüme ulaşmak istiyor gibi görünüyor.

AB yurttaşlığımız, yakın bir gelecekte, sadece kimlik ve pasaportlarda belirtilen bir statüden öteye geçecek. AB kuzeydeki sahipliğini hissettirmeye başladı.

Artık, Avrupa daha yakındır. Kadınlara da müjde olsun!

Yeni Düzen gazetesi, 2006

Kıbrıs'ta En Son Durum

Şu sıralar en büyük sorun TC-KKTC ilişkileri, KKTC maliyesinin çökmesi ve Kuzey Kıbrıs'a Türkiye'den yerleşenlerin 100 bin olan Kıbrıslı Türk nüfusunu, 500 bine çıkarmasıdır. Nüfus konusunda gerçek rakam açıklanmıyor veya düşük rakamlar veriliyor. Aşağıdaki tabloda 1975-2006 yılı nüfus sayımı ve 1976-2010 seçmen sayısının resmi rakamları bulunuyor. Jet hızıyla artan KKTC yurttaşı seçmen sayısı, bir o kadar da kayıtsız yaşayanlar düşünülürse, saklanan nüfus miktarı konusunda bilgi edinmek kolaylaşır.

KKTC nüfus sayımları:

1975	115.000
1979	134.000
1996	200.587
2006	285.000

Seçimlerdeki Seçmen Sayısı

1975	75.824
1981	84.721
1985	95.124
1990	103.218
1991 (Ara Seçim)	106.303
1993	108.622
1998	122.508
2003	137.000
2004 (Referandum)	143.639
2005 (Cumhurbaşkanlığı)	147.823
2009	161.373
2010 (Cumhurbaşkanlığı)	164.072

Yıllardan beri kaçak nüfusun kuzeye yerleşmesi, sosyal sorunlara, şiddet ve cürümlere, asayiş problemlerine yol açıyor. Hapishanemiz, mahkemelerimiz suç işleyen insanlarla dolup taşıyor.

Kıbrıslı Türklerin "iradesi" tamamen yok olmuş durumda. Ülke, Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin büyükelçi ve yardım heyeti aracılığıyla yönetiliyor. Türkiye sermayesi buradaki otelleri, kumarhaneleri devraldı. Son dönemde toplumun ekonomik varlıklarından sayılan okulların, üniversitelerin, kooperatiflerin, özel televizyonların da aynı sermaye tarafından ele geçirilmesine başlandı.

Çalışanların hakları, zamlar ve gelecek endişesi Kıbrıslı Türklerin en büyük sorunu. Toplumun dinamik ve ilerici sendika ve sivil toplum örgütleri Türkiye'nin kolonileştirme politikalarına karşı büyük mücadele veriyor ve "Varoluş Mücadelesi" ismini verdikleri büyük mitingler düzenliyor.

Son Söz

Kıbrıs sorunu dediğimiz şey, Kıbrıslı Türklerin ve Kuzey Kıbrıs'ın sorunu haline dönmüştür. İki toplum arasındaki ilişkiler gayet iyi durumdadır. 2003'ten beri karşılıklı geçiş ve konaklamalarda hiçbir şiddet olayı yaşanmamıştır. Türkiye hükümeti, birkaç yıl öncesine kadar, Kıbrıs sorununu AB üyesi oluncaya kadar "buzlukta" tutma politikası izliyordu. Ancak Türkiye AB'den umudunu kesmiş gibi görünüyor. Kıbrıs'ta varlığını şiddetlenerek ilelebet sürdürecektir izlenimi veriyor.

Kıbrıs AB üyesi olduktan sonra BM ile çözüm bulma olasılığı çok zayıfladı. Kıbrıs Cumhuriyeti BM ve AB tarafından tanınıyor. Bu nedenle BM nezdinde yapılan toplumlar arası görüşmelerden bir sonuç çıkması zayıf bir ihtimal. Bu durum, Kıbrıslı Türkler açısından tek seçenek bırakmıştır. AB vatandaşı olan Kıbrıslı Türklere karşı mükellefiyetlerinin hatırlatılması... 2002 yılında toplum buna benzer bir çöküş yaşarken Annan Planı ve AB üyeliği ile kurtulmuştu. 2011'de nasıl kurtulacak veya tümünden koloni haline mi gelecek hep birlikte göreceğiz...